

Vetenskap & Allmänhet

2017-05-02

Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Vetenskap & Allmänhets yttrande över Vinnovas slutrapport av uppdraget om lärosätenas samverkan med omgivande samhälle

Vetenskap & Allmänhet, VA, tackar för möjligheten att inkomma med synpunkter på Vinnovas slutrapport "Metoder och kriterier för bedömning av prestation och kvalitet i lärosätenas samverkan med omgivande samhälle" (ert dnr: N2017/00055/IFK).

Vi översänder härmed vårt remissvar.

Cissi Billgren Askwall

Generalsekreterare, VA

Maria Lindholm

Chefsutredare, VA

Vetenskap & Allmänhet, VA, är en ideell förening vars ändamål är att främja dialog och öppenhet mellan forskare och omgivande samhälle. VA har under lång tid verkat för att lärosätenas samverkansarbete ska värderas och premieras med utgångspunkt i den stora betydelse för lärosätenas verksamhet som det faktiskt har. Vi har därför med stort intresse följt Vinnovas arbete med detta regeringsuppdrag.

I missivet ställs fyra frågor som remissinstanserna ombeds reflektera kring. VAs svar är strukturerat utifrån dessa frågor, med tonvikt på kommentarer på den remitterade slutrapporten.

1. Kommentarer på Vinnovas slutrapport

VA har med intresse läst slutrapport med bilagor och lämnar nedan ett antal kommentarer på såväl den föreslagna modellen som processen som lett fram till densamma. Inledningsvis vill vi understryka att vi ser det som mycket positivt att både den nuvarande och förra regeringen anser att de här frågorna är av stor vikt för att främja ett kunskaps- och faktabaserat samhälle. Vinnova har också tagit sig an uppdraget med öppet sinne.

VA välkomnar ambitionen att anlägga ett brett perspektiv på samverkan, att Vinnova velat ha en öppenhet kring uppdraget, och involverat flera viktiga aktörer. Särskilt positivt är att den föreslagna modellen inkluderar både utbildning och forskning. Vi vill också uttrycka vår uppskattning för de många relevanta synpunkter som piloternas expertpanel bidragit med.

Ett dialogiskt och samskapande perspektiv på samverkan behöver utvecklas

Trots vällovliga ansatser saknar VA ett genuint dialogiskt perspektiv på samverkan i både modell och process (mer om det senare längre ner). Vinnovas modell är enligt vår uppfattning för lärosätescentrerad. Det är naturligt att ha fokus på lärosätena i och med att det är lärosätenas prestation som ska bedömas. Samverkan är emellertid en ömsesidig process till nytta för båda parter.

VA menar att samverkansparternas perspektiv och bidrag till utvecklingen av lärosätena inte ges tillräckligt utrymme i modellen för att värdet av samverkan ska kunna bedömas fullt ut.

Samverkanspartens uppfattning ska givetvis inte dominera bedömningen men behöver ges ett större utrymme än i nuvarande modell. I samverkanspartsvärderingen efterfrågas till exempel inte vad samverkansparten tillför lärosätet, utan perspektivet är snarare det omvända (vad samverkansparten får ut av samarbetet, såsom tillgång till nätverk osv.). Det värdeskapande som sker även hos lärosätet bör lyftas upp mer än vad som framgår av beskrivningen av modellen. Behovet av samskapande och att ”forska med, inte om” lyfts för övrigt även av expertpanelen. Det vore vidare intressant att veta varifrån initiativet till samverkan kommer, och hur den finansieras.

Lärosätenas samverkansparter borde också kunnat få en viktigare roll i de projekt som ägt rum inom ramen för uppdraget, än vad som går att utläsa av Vinnovas rapportering. Det är möjligt att en viss del av projektmedlen skulle ha vikts åt metodutveckling tillsammans med samverkansparter och att modellen hade kunnat vässas ytterligare på detta sätt.

Expertpanelen

Expertpanelen har bidragit med många mycket relevanta synpunkter i arbetet med att bedöma pilot 1 och 2. VA delar till exempel uppfattningen att samverkan med civilsamhället har en stor utvecklingspotential. Civilsamhället utgör en stor och heterogen sektor i Sverige, och är i en internationell jämförelse mycket välorganiserat och välstrukturerat. Civilsamhället verkar också nära angelägna samhällsproblem. Vi instämmer även med expertpanelen i att samverkan inte är kostnadsfri, liksom i att regeringen kan utnyttja regleringsbrev till att tydligare betona att samverkan är kvalitetsdrivande för lärosätena.

Vi noterar emellertid att expertpanelen är inte tillräckligt allsidigt sammansatt. VA saknar till exempel studentrepresentanter, och panelen har en viss slagsida mot företagsnära samverkan. Civilsamhället är svagt representerat, med en representant som har just företagssamverkan som expertis.

Potentiella risker med modellen

Det är glädjande att i en bilaga få ta del av några exempel på samverkan som de deltagande lärosätena skickat in. Inte oväntat framstår de som väldigt lyckade. Det finns en inneboende risk med att bygga en modell i vilken ett ”representativt” urval av aktiviteter ska väljas ut (s. 8 i slutrapporten); modellen kan styra mot en viss form av samverkan, som är ”enkel att lyckas med”. Den samverkan som, åtminstone initialt, kan vara mer komplicerad att få igång riskerar att prioriteras ned, eftersom den inte lönar sig. I och med att modellen förväntas vara kvalitetsdrivande, är det oerhört viktigt att den inte diskriminerar mindre lyckade initiativ, som i stället blir ett ömsesidigt lärande mellan de deltagande parterna. Här måste även bedömargruppernas roll beaktas; de kan få väldigt stort inflytande på vilken typ av samverkan som anses vara till nytta för lärosätet, vilket i sin tur blir normerande.

Processen och beskrivningen av densamma

VA hade förväntat sig att ett mer färdigt förslag presenterats. Vital information för att förstå hur Vinnova tagit sig an uppdraget, och vad lärosätena skickat in som underlag för bedömning, saknas i slutrapporten och återfinns i stället i dess bilagor. Dessutom är informationen otillräcklig, vilket försvårar för oss att bedöma modellen.

Principerna för hur medlen fördelats i pilot 1 och 2, som alltså syftade till att testa modellen, utvecklades just för piloterna och ska enligt bilaga 2 (s. 42) inte uppfattas som Vinnovas slutliga förslag till hur medel ska fördelas. Vidare utlovades i utlysningstexten till pilot 2 att det i slutrapporteringen skulle finnas en metod för att specificera ”antalet samverkansaktiviteter som respektive lärosäte ska beskriva”. Någon sådan står dock inte att finna. Expertpanelens underkännande av samverkanspartsvärderingen i dess nuvarande tappning har inte heller föranlett några kommentarer i slutrapporten, annat än att den behöver vidareutvecklas.

Vi finner det anmärkningsvärt att det inte någonstans i underlaget finns en sammanställning av vilka 35 projekt som tilldelades medel i de två utlysningarna 2013 och 2014. Inte heller är bedömningsprocessen beskriven i någon vidare detaljgrad. På samma sätt som utlysningstexterna till piloterna återfinns som bilagor till slutrapporten, hade det varit värdefullt att få se hur de allra första projekten formulerades. Med tanke på att själva modellen inte är fullt utvecklad och inte har testats i

sin helhet, vore det värdefullt att få veta vilka projekt som finansierats, och vad syftet med dem varit.

De ”key principles” som presenteras i bilaga 2 (s. 16f) som ett resultat av Vinnovas aktiviteter under uppdraget – att samverkan är kontextberoende och måste ses utifrån lärosätenas olika förutsättningar, det lokala sammanhanget och lokala strategier, samt variation i målsättningar med samverkan – är också ganska självklara. Liksom vad gäller expertpanelen finns för övrigt en lite sned representation i Vinnovas samverkan med andra parter än lärosäten under uppdragets gång, med en övervikt av representanter för företagssamverkan, något som kan ha inverkat på modellens utformning.

2. Uppdragets påverkan på lärosätenas prestation och kvalitet i samverkansuppgiften

Denna punkt är svårbedömd för VA, eftersom vi inte varit särskilt involverade i processen. Från vårt perspektiv tycks uppdraget i sig, och det arbete som de deltagande lärosätena tagit sig an under uppdraget, ha varit av stort värde. Arbetet har resulterat i ett ökat fokus på frågorna, och också i att frågorna fått en tydligare roll på såväl strategisk nivå som ute i verksamheten. Enligt underlaget har synen på samverkan utvecklats i en mer dialogisk riktning.

I bilaga 2 framträder en underliggande förväntan att det är specialiserade universitet som kan uppvisa mest samverkan. Vi noterar att inskickade exempel från lärosätena visar på motsatsen, vilket från VAs perspektiv inte är särskilt överraskande. Däremot var det intressant att lärosätena inte självklart var lyckosamma i de båda piloterna, liksom att det strategiska arbetet verkar ha haft effekt, även om det ännu inte fått genomslag i aktiviteter, om man ska döma av erfarenheter från piloterna (bilaga 2, s. 26). Detta kan tolkas som att en värdefull process satts igång ute på lärosätena.

3. De aspekter med störst betydelse för bedömning av prestation och kvalitet i lärosätenas samverkan

VA ser positivt på en kombination av metoder för att utvärdera kvalitet och prestationer i samverkan. Flera nivåer behöver tas hänsyn till: den strategiska, den praktiska och den externa, det vill säga samverkanspartens erfarenheter.

En viktig observation är att det strategiska arbetet i många fall är mer utvecklat än det praktiska samverkansarbetet (eller åtminstone beskrivningen av detsamma). Vi tror att det här är en central aspekt att belysa: hur kan det strategiska arbetet och det praktiska arbetet som redan bedrivs mötas och ömsesidigt utvecklas?

4. Nya uppdragets inriktning

Det kan inte nog betonas hur viktigt det är att anlägga ett brett perspektiv på samverkan, även i praktiken och i den konkreta tillämpningen av en modell. Här ligger också att ta hänsyn till samverkansaktiviteternas komplexitet; denna komponent saknas i nuvarande modell.

Meriterings- och karriärfrågor kopplade till samverkan ser VA som en oerhört viktig aspekt att utveckla eftersom det i dag i många avseenden inte är meriterande för enskilda forskare eller universitetslärare att ägna sig åt samverkan.

Även förändringar i samband med övergång till ett system för öppen vetenskap måste beaktas i det fortsatta arbetet.

Vinnova föreslår ytterligare en pilot (pilot 3, s. 37 i bilaga 2) som fokuserar på utvecklingsområden. Ett sådant område är värdeskapandet hos lärosätena, det vill säga hur samverkansparternas perspektiv och bidrag i högre utsträckning kan värdesättas.

Alldeles nyligen tillsattes en utredning inför ett nytt system för högskolornas styrning och resurstilldelning. Självklart behöver ett eventuellt nytt uppdrag integreras med utredningens arbete. Dessutom måste hänsyn tas till UKÄ:s kommande och utökade uppdrag att kvalitetssäkra även forskningen. Processen med att utvärdera kvalitet i forskning som bedrivs med ALF-medel bör även studeras. Allt med ambitionen att få ett så integrerat system som möjligt.

Avslutningsvis vill vi åter betona att vi på en principiell nivå är mycket positiva till ansatsen med Vinnovas arbete. VA bidrar också gärna aktivt och konstruktivt i den fortsatta processen.